

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

(1^ο Έτος, Α' Εξάμηνο)

Καθηγητής Α. Δημητρόπουλος

Θέμα εργασίας :

“ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ”

(*Meaning and Types of Law*)

Στασινού Δ. Γεωργία

Α.Μ.:1340201200408

Έτος : 2012 -2013

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το διαπραγματευόμενο θέμα της παρούσας εργασίας αποτελεί η έννοια και τα ειδή του νόμου. Το περιεχόμενο της εν λόγω εργασίας οριοθετείται ακριβώς από την αναζήτηση της έννοιας και του περιεχομένου του νόμου καθώς και των ειδών του. Πιο αναλυτικά, ο τρόπος δόμησης της εργασίας είναι ο εξής: αρχικά αναπτύσσεται σε δυο ενότητες. Στη πρώτη ενότητα γίνεται λόγος για την έννοια του νόμου και περιλαμβάνει τα κεφάλαια που αφορούν την ιστορική αναδρομή της έννοιας του νόμου, τη διάκριση τυπικού και ουσιαστικού νόμου, την αναδρομική ισχύ και τον έλεγχο της συνταγματικότητας του νόμου. Συνεχίζοντας η δεύτερη ενότητα καταγράφει τα ειδή του νόμου. Εν κατακλείδι για την πλήρη ανάπτυξη του θέματος, στη δεύτερη ενότητα παρατίθενται στοιχεία για τις κανονιστικές πράξεις της διοίκησης και τις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	3
A. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.....	4
A.1 Η έννοια του νόμου στο σύνταγμα.....	4
A.2 Στιγμές από την ιστορία της έννοιας του νόμου.....	4
A.3 Η διάκριση μεταξύ «τυπικού» και «ουσιαστικού νόμου».....	6
A.4 Η διαδικασία ψήφισης , έκδοσης και δημοσίευσης του νόμου.....	6
A.5 Η Τυπική και Ουσιαστική Ισχύς του Νόμου.....	7
A.6 Η Αναδρομική Ισχύς του Νόμου.....	7
A.7 Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων.....	8
A.8 Τυπική και ουσιαστική συνταγματικότητα.....	9
A.9 Προληπτικός και κατασταλτικός έλεγχος.....	10
A.10 Τα χαρακτηριστικά του δικαστικού ελέγχου συνταγματικότητας του νόμου.....	11
A.11 Οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας του νόμου.....	12
A.12 Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.....	13
B. ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.....	15
B.1 «Ατομικοί νόμοι» και «νόμοι- μέτρα».....	15
B.2 Οι εκτελεστικοί νόμοι του συντάγματος.....	15
B.3 Οι οργανικοί νόμοι.....	16
B.4 Οι εφάπαξ νόμοι και οι νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος.....	16
B.5 Νόμοι πλαίσιο.....	16
B.6 Δημονηφισματικοί νόμοι.....	17
B.7 Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου.....	17
B.8 Οι κανονιστικές πράξεις της διοίκησης.....	18
ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	24
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	25
SUMMARY.....	25
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	26

A. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

A.1 Η έννοια του νόμου στο σύνταγμα

Ο όρος νόμος εμφανίζεται σε πολυάριθμες διατάξεις του συντάγματος, μερικές φορές συνοδευόμενος και από τον επιθετικό προσδιορισμό «τυπικός» (πχ άρθρα 27 παρ.2,36 παρ.2,78 παρ.1,100 παρ.1 περ.ε'). Όμως ακόμη και αν λείπει η ρητή διευκρίνιση, από τα συμφραζόμενα μπορεί να συνάγεται με σαφήνεια ότι υπονοείται τυπικός νόμος (πχ άρθρα 28 παρ2 και 3 ,42 παρ 1,43 παρ 1,2και 4 ,73 παρ 1,79 παρ 4 κ.α). Σε άλλες περιπτώσεις αντίθετα η ερμηνεία της συνταγματικής διάταξης μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι αυτή απαιτεί ουσιαστικό νόμο, δηλ. τη θέσπιση γενικής και αφηρημένης ρύθμισης, ανεξάρτητα από τον τύπο που θα περιβληθεί η τελευταία (τυπικός νόμος η κανονιστική πράξη της διοίκησης), προκειμένου να αποκλεισθεί, κατά το δυνατόν, η επιλεκτική και αυθαίρετη προσβολή των δικαιωμάτων συγκεκριμένων προσώπων (πχ άρθρο 5 παρ.3 συντ.). Επομένως αποτελεί μάλλον βεβιασμένη γενίκευση η άποψη ότι όταν σε μια συνταγματική διάταξη «γίνεται αναφορά ή παραπομπή στο νόμο γενικά, χωρίς να προσδιορίζεται ρητά και περιοριστικά ότι πρόκειται για τυπικό νόμο όρος νόμος καλύπτει κάθε ουσιαστικό νόμο και όχι μόνο τους τυπικούς νόμους». Το τι υπονοείται σε κάθε επιμέρους συνταγματική διάταξη είναι ζήτημα ερμηνείας της ίδιας διάταξης: Άλλοτε πρόκειται για συγκεκριμένη ρύθμιση με σχήμα τυπικού νόμου (άρθρο27 παρ.2 συντ.), άλλοτε για γενική και αφηρημένη ρύθμιση (ουσιαστικό νόμο), χωρίς να τίθεται ειδικότερος περιορισμός ως προς τον τύπο (άρθρο 5 παρ 3 συντ.), και άλλοτε μπορεί να απαιτείται γενική και αφηρημένη ρύθμιση θεσπισμένη με τυπικό νόμο (πχ σχετικά με την αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας κατ' άρθρο 4 παρ.3 εδ.β' συντ.). και βέβαια πρέπει να επισημανθεί ότι ακόμη και όταν μια συνταγματική διάταξη αποβλέπει στον ουσιαστικό νόμο , ανεξάρτητα από τον τύπο του, η διοίκηση δεν επιτρέπεται καταρχήν να προβεί στην έκδοση σχετικών κανονιστικών πράξεων, αν δεν υπάρχει εξουσιοδότηση της από τυπικό νόμο.

A.2 Στιγμές από την ιστορία της έννοιας του νόμου

Προορισμός της νομοθετικής λειτουργίας είναι εξ ορισμού η θέσπιση των νόμων. Η έννοια ωστόσο του νόμου δεν έχει παραμείνει διαχρονικά σταθερή. Ήδη από την πολιτική φιλοσοφία του 17^{ου}-18^{ου} αιώνα παρατηρείται, όπως ήδη εκτέθηκε μια διάσταση μεταξύ κατά βάση τυπικών (hobbes) ή αντίθετα, ουσιαστικών

αντιλήψεων (locke, rousseau) περί «νόμου». Ζωηρή συζήτηση για το θέμα έγινε στο γερμανόφωνο χώρο τον 19^ο αιώνα, επειδή η έννοια του νόμου χρησίμευε την εποχή εκείνη για τον διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων του κληρονομικού ηγεμόνα από αυτές του εκλεγμένου νομοθετικού σώματος (κοινοβουλίου). Τα περισσότερα από τα τότε γερμανικά κράτη διέθεταν «παραχωρημένα» συντάγματα διεπόμενα από τη μοναρχική αρχή, δηλ από την αρχή ότι κάθε εξουσία που δεν «παραχωρήθηκε» μέσω του συντάγματος σε άλλα όργανα παραμένει στον ηγεμόνα. Έτσι ότι δεν ενέπιπτε στην έννοια του νόμου, για τη θέσπιση του οποίου ήταν κυρίως αρμόδιο το κοινοβούλιο, μπορούσε να πάρει μορφή διατάγματος και να προσέλθει από τον ηγεμόνα. Για κάποιο διάστημα η κρατούσα γνώμη δεχόταν πως νόμος με τη γενική αυτή έννοια είναι κάθε ρύθμιση συνεπαγόμενη επέμβαση στην ελευθερία και /ή την ιδιοκτησία των υπηκόων. Το υπόστρωμα της παραπάνω αντίληψης ήταν το δόγμα του διχοτομικού χωρισμού κοινωνίας και κράτους, με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι στη σφαίρα του δικαίου εμπίπτουν μόνο οι κρατικές επιταγές προς τους υπηκόους, θετικού ή αρνητικού (απαγορεύσεις) περιεχομένου. Αντίθετα ρυθμίσεις σχετικές με την οργάνωση της ίδιας της εξουσίας θεωρούνταν εξωδικαϊκές και πάντως για αυτές δεν χρειάζονταν νόμος, αλλά μπορούσαν να θεσπιστούν με διατάγματα (χωρίς καν, εννοείται, νομοθετική εξουσιοδότηση). Αργότερα άρχισε να υποστηρίζεται όμως ότι η νομοθεσία, από ουσιαστική αποψη, έχει ως αντικείμενο την έκδοση γενικών και αφηρημένων ρυθμίσεων (κανόνων δικαίου), οπότε ως κατ' ουσία νόμοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι ρυθμίσεις αυτές.

Πέρα από την ανάθεση γενικά της νομοθετικής εξουσίας (ή λειτουργίας) στο κοινοβούλιο, συνήθως με κάποιας μορφής σύμπραξη του ηγεμόνα, πολλά συντάγματα περιείχαν και ειδικές διατάξεις, με τις οποίες απαιτούσαν την έκδοση νόμου για τη ρύθμιση συγκεκριμένων θεμάτων, χωρίς ο τελευταίος να εμπίπτει σε κάποια από τις παραπάνω «ουσιαστικές» έννοιες του νόμου. Σε τέτοιες περιπτώσεις, όπως ήταν πχ η έγκριση του κρατικού προϋπολογισμού, γινόταν λόγος για απλώς τυπικό νόμο.

Ο «διπλασιασμός» της έννοιας του νόμου βρήκε συνέχεια, σε άλλη βάση, στην εποχή του μεσοπολέμου, με την αντιδιαστολή, μεταξύ «δικαιοπρακτικής» και «πολίτικης» έννοιας του νόμου. Σύμφωνα με την άποψη αυτή «δικαιοπρακτικός» νόμος είναι όποιος περιέχει γενικούς κανόνες και, μέσα από την γενικότητα του εκφράζει τη λογική και τη δικαιοσύνη και όχι απλώς την αυθαίρετη θέληση του νομοθέτη, συνιστά δηλ. ratio και όχι voluntas. Αντίθετα, ο πολιτικός νόμος είναι η

«συγκεκριμένη θέληση και διαταγή», δηλ. μια (ενδεχομένως «απόκρυφη») πράξη άσκησης κυριαρχίας, που δεν μπορεί να την παραμερίσει καμία δικαιοκρατία.

A.3 Η διάκριση μεταξύ «τυπικού» και «ουσιαστικού νόμου»

Ο όρος νόμος χρησιμοποιείται στο κείμενο του συντάγματος με διπλή έννοια, δηλαδή άλλοτε αναφέρεται στον τυπικό νόμο και άλλοτε στον ουσιαστικό νόμο. **Τυπικός νόμος** είναι κάθε κανόνας δικαίου που ψηφίζεται από τη βουλή σύμφωνα με τη διαδικασία των άρθρων 70 έως 77 του συντάγματος και στη συνέχεια εκδίδεται και δημοσιεύεται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας σύμφωνα με το άρθρο 42 του συντάγματος. **Ουσιαστικός νόμος** είναι κάθε πράξη, η οποία περιέχει κανόνα δικαίου, χωρίς να έχει τη μορφή τυπικού νόμου. Ο ουσιαστικός νόμος έχει γενικό και αφηρημένο περιεχόμενο, περιεχόμενο ανεξάρτητα από την τυπική του μορφή, δηλ. το όργανο και τη διαδικασία θέσπισης του.

Ο ουσιαστικός νόμος, αφενός, και αφετέρου ο τυπικός νόμος, ή ευρύτερα οι κατά τον τύπο νομοθετικές πράξεις (νόμοι, νομοθετικά διατάγματα, αναγκαστικοί νόμοι, πράξεις νομοθετικού περιεχομένου) είναι έννοιες διάλληλες, οι οποίες μπορούν να παρασταθούν γραφικά ως δυο τεμνόμενοι μεταξύ τους κύκλοι.

A.4 Η διαδικασία ψήφισης, έκδοσης και δημοσίευσης του νόμου

Η διαδικασία παραγωγής του νόμου περιλαμβάνει δυο φάσεις :

1. η **πρώτη φάση** είναι η ψήφιση του νόμου από τη βουλή ύστερα από την υποβολή ενός σχεδίου νόμου ή μιας πρότασης νόμου
2. η **δεύτερη φάση** περιλαμβάνει την έκδοση και δημοσίευση του τυπικού νόμου στην εφημερίδα της κυβερνήσεως. με την έκδοση ο πρόεδρος της δημοκρατίας βεβαιώνει ότι ο νόμος ψηφίστηκε κατά τη συνταγματικώς προβλεπόμενη διαδικασία και πιστοποιεί τη γνησιότητα του κειμένου του νόμου. Η δημοσίευση του νόμου στην εφημερίδα της κυβερνήσεως γίνεται κατόπιν εντολής του αρχηγού του κράτους και του συναρμόδιου Υπουργού. Με τη δημοσίευση στην εφημερίδα της κυβερνήσεως ο νόμος αποκτά τυπική ισχύ, δηλ τυπική ένταξη στην έννομη τάξη. Η ουσιαστική ισχύς, δηλαδή η εφαρμογή του, αρχίζει μετά από δέκα (10) ημέρες από τη δημοσίευση του στην εφημερίδα της κυβερνήσεως. Είναι όμως δυνατόν να προβλέπεται διαφορετικός χρόνος έναρξης της ουσιαστικής ισχύος.

Ο πρόεδρος της δημοκρατίας υποχρεούται να εκδίδει και να δημοσιεύει τους ψηφισμένους νόμους μέσα σε ένα μήνα από την ψήφιση τους. Μέσα στην ίδια

προθεσμία μπορεί να τους αναπέμψει στη βουλή, εκθέτοντας και τους λόγους, για τους οποίους προβαίνει στην αναπομπή (άρθρο 42 παρ.1 Σ). Κατά την μάλλον κρατούσα άποψη, η αναπομπή μπορεί να γίνει μόνο για λόγους σχετικούς με τη συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία παραγωγής. Πρόταση νόμου ή νομοσχέδιο που έχει αναπεμφθεί στη βουλή εισάγεται στη ολομέλεια και αν επιψηφιστεί με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, ο πρόεδρος της δημοκρατίας το εκδίδει και το δημοσιεύει υποχρεωτικώς μέσα σε δέκα μέρες από την επιψήφιση του (άρθρο 42 παρ.2 Σ).

A.5 Η Τυπική και Ουσιαστική Ισχύς του Νόμου

Η τυπική ισχύς του νόμου ταυτίζεται με τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, η οποία αποτελεί συστατικό στοιχείο του. Η ουσιαστική ισχύς, δηλαδή η υποχρέωση συμμόρφωσης με το περιεχόμενο του, αρχίζει από το χρονικό σημείο που ο ίδιος ο νόμος ορίζει συνήθως με την ακροτελεύτια διάταξη του. Αν ο νόμος δεν προβλέπει κάτι για την ουσιαστική ισχύ του, εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 103 Εις ΝΑΚ, σύμφωνα με την οποία η ισχύς του νόμου αρχίζει δέκα 10 ημέρες μετά τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Στον νόμο μπορεί να ορίζεται μεταγενέστερος ή προγενέστερος της δημοσίευσης χρόνος έναρξης ισχύος ή η ημέρα δημοσίευσης του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

A.6 Η Αναδρομική Ισχύς του Νόμου

Ο νόμος έχει αναδρομική ισχύ, όταν τα ουσιαστικά αποτελέσματα του ανατρέχουν σε χρονικό σημείο προγενέστερο από την έναρξη της ισχύς του. Σύμφωνα με το άρθρο 2 ΑΚ, ο νόμος ορίζει για το μέλλον και δεν έχει αναδρομική ισχύ, διατηρεί δε την ισχύ του ενόσω άλλος κανόνας δικαίου δεν τον καταργήσει ρητά ή σιωπηρά.

Το Σύνταγμα απαγορεύει την αναδρομική ισχύ των ουσιαστικών ποινικών νόμων στη διάταξη του άρθρου 7 παρ. 1, των φορολογικών νόμων στο άρθρο 78 παρ. 2 και των λεγόμενων ψευδερμηνευτικών νόμων στο άρθρο 77 παρ.2. **Ψευδερμηνευτικοί** χαρακτηρίζονται οι νόμοι εκείνοι, οι οποίοι ενώ εμφανίζονται να ερμηνεύουν αυθεντικά προγενέστερο νόμο, στην ουσία θεσπίζουν νέους κανόνες δικαίου. Με την αυθεντική ερμηνεία διασαφηνίζεται το νόημα του νόμου, όταν υπάρχει ασάφεια, κενό ή αντινομία ως προς το περιεχόμενο του. Στην περίπτωση αυτή, ο ερμηνευτικός νόμος ανατρέχει στον χρόνο της ουσιαστικής ισχύος του

ερμηνευμένου νόμου. Όμως, ο νόμος που δεν είναι ερμηνευτικός, αλλά ψευδοερμηνευτικός δεν έχει αναδρομική ισχύ, παρά αρχίζει να ισχύει από τη δημοσίευσή του.

Η απαγόρευση της αναδρομικότητας των φορολογικών νόμων είναι περιορισμένη. Σύμφωνα με το άρθρο 78 παρ.2 του Συντάγματος, φόρος ή οποιοδήποτε άλλο οικονομικό βάρος δεν επιτρέπεται να επιβληθεί με νόμο αναδρομικής ισχύος που επεκτείνεται πέρα από το οικονομικό έτος, το προηγούμενο εκείνου κατά το οποίο επιβλήθηκε. Η παραπάνω απαγόρευση καταλαμβάνει τα ουσιώδη στοιχεία του φόρου, δηλαδή το αντικείμενο, το υποκείμενο και τον φορολογικό συντελεστή. Έξαλλου, στην περίπτωση επιβολής ή αύξησης εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού ή φόρου κατανάλωσης, επιτρέπεται η είσπραξής τους από την ημέρα που κατατέθηκε στη Βουλή το σχετικό νομοσχέδιο.

Η ύπαρξη των παραπάνω τριών ειδικών απαγορευτικών διατάξεων οδηγεί εξ αντιδιαστολής στο συμπέρασμα ότι κατ' αρχήν είναι επιτρεπτή η αναδρομική ισχύς νόμου. Δηλαδή, ο νομοθέτης μπορεί να προσδώσει στις διατάξεις. Επίσης οι κανονιστικές διοικητικές πράξεις μπορούν να έχουν αναδρομική ισχύ, εφόσον ο εξουσιοδοτικός νόμος παρέχει στη διοίκηση τέτοια εξουσία.

Η αναδρομικότητα διακρίνεται σε γνήσια και μη γνήσια. **Γνήσια** αναδρομική υπάρχει, όταν στο πεδίο εφαρμογής του νέου νόμου υπάγονται νομικές καταστάσεις που είχαν διαμορφωθεί ήδη στο παρελθόν ή νομικά αποτελέσματα που είχαν ήδη επέλθει είτε με δικαστική απόφαση. Περίπτωση **μη γνήσιας** αναδρομής συντρέχει, όταν ο νέος νόμος εφαρμόζεται και σε νομικές σχέσεις ή καταστάσεις που έχουν μεν δημιουργηθεί, αλλά ακόμα βρίσκονται σε ενεργεία και εξέλιξη, χωρίς να έχουν οδηγήσει σε διαμόρφωση νομικών αποτελεσμάτων.

A.7 Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων

Η έκταση του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων καθορίζεται από τη διάταξη του άρθρου 93 παρ. 4 του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται η εφαρμογή νόμου, τα περιεχόμενα του οποίου είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα.

Τα δικαστήρια εξετάζουν τη συνταγματικότητα των νόμων είτε μετά από αίτηση ή ένσταση του ενδιαφερόμενου προσώπου ή κρατικού οργάνου είτε αυτεπαγγέλτως ή μετά από ένσταση των διαδίκων με αφορμή την εκδίκαση μιας υπόθεσης. Όλα τα δικαστήρια που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα (ειρηνοδικεία, πρωτοδικεία, εφετεία,

διοικητικά πρωτοδικεία, διοικητικά εφετεία, Άρειο Πάγος, Συμβούλιο της Επικρατείας, Ελεγκτικό Συνέδριο και Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας, Μισθοδικείο) υποχρεούνται να ελέγχουν παρεμπιπτόντως Τη συνταγματικότητα των νόμων, με εξαίρεση τα στρατιωτικά δικαστήρια, τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 96 παρ. 5 του Συντάγματος, εξαρτούν την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 93 παρ. 4 του Συντάγματος από την έκδοση σχετικού νόμου.

Αντικείμενο του ελέγχου είναι ο νόμοι, οποιοσδήποτε δηλαδή γραπτός κανόνας δικαίου είτε τυπικός νόμοι είτε πράξη νομοθετικού περιεχομένου είτε κανονιστική πράξη της διοίκησης. Ο έλεγχος περιλαμβάνει επίσης τους κανόνες του εθιμικού και του αλλοδαπού δικαίου που εφαρμόζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του ελληνικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (άρθρα 4-33 ΑΚ). Επιχείρημα για τον έλεγχο τόσο των παραπάνω διατάξεων όσο και των κανόνων του διεθνούς δικαίου, οι οποίοι δεν περιλαμβάνονται σε διεθνείς συμβάσεις που κυρώνονται με νόμους καθώς και οποιωνδήποτε άλλων διατάξεων, ο έλεγχος των οποίων δεν καλύπτεται από τη διάταξη του άρθρου 93 παρ. 4 του Συντάγματος, αντλείται από τη διάταξη του άρθρου 87 παρ. 2 του Συντάγματος. Από τη διάταξη αυτή συνάγεται η υποχρέωση των δικαστικών λειτουργιών να υπακούουν στο Σύνταγμα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και να μην συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος. Ο έλεγχος της εναρμόνισης των νόμων με τους κανόνες διεθνούς δικαίου θεμελιώνεται στο άρθρο 28 παρ. 1 και όχι στο άρθρο 93 παρ. 4 του Συντάγματος.

Τα δικαστήρια δεν δεσμεύονται από τις αποφάσεις άλλων δικαστηρίων για το θέμα της συνταγματικότητας των νόμων. Αντιθέτως, δεσμεύονται από τις αποφάσεις του ΑΕΔ, όταν αυτό ασκεί την προβλεπόμενη από το Σύνταγμα αρμοδιότητα του για την άρση της αμφισβήτησης περί την συνταγματικότητα διάταξης νόμου (άρθρο 100 παρ. 2 περ. στ'). Τα δικαστήρια κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων περιορίζονται στον έλεγχο της ουσιαστικής συνταγματικότητας.

A.8 Τυπική και ουσιαστική συνταγματικότητα

Θεμελιώδες στοιχείο του κράτους δικαίου και απόρροια της νομικής υπεροχής του Συντάγματος και της άμεσης εφαρμογής του από όλα τα κρατικά όργανα συνιστά η συνταγματικότητα. Δηλαδή η τήρηση των διαδικαστικών κανόνων που τίθενται από το Σύνταγμα ως προς τη θέσπιση υποδεέστερων κανόνων δικαίου καθώς και η μη αντίθεση του περιεχομένου τους προς το Σύνταγμα. Διαμορφώνονται με τον τρόπο αυτόν δύο βασικές όψεις της συνταγματικότητας: η τυπική και η ουσιαστική.

Η **τυπική** συνταγματικότητα ελέγχεται με κριτήριο την τήρηση των

διαδικαστικών κανόνων που τίθενται από το Σύνταγμα ως προς τη θέσπιση των υποδεέστερων κανόνων δικαίου και κυρίως των τυπικών νόμων. Διακρίνεται περαιτέρω σε **εσωτερική** και **εξωτερική** τυπική συνταγματικότητα.

Η πρώτη αναφέρεται στον (προληπτικό) έλεγχο που ασκείται από τη Βουλή ή, κατ' άλλη άποψη, και από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, στο πλαίσιο της διάκρισης των εξουσιών, με σκοπό να διαπιστωθεί αν τηρήθηκαν οι συνταγματικοί κανόνες που διέπουν την κοινοβουλευτική διαδικασία κατάθεσης, επεξεργασίας, συζήτησης και ψήφισης των νόμων. Σύμφωνα με τη σχετική πάγια νομολογία, τα δικαστήρια δεν εξετάζουν κατ' αρχήν τα εσωτερικά τυπικά στοιχεία του νόμου (*interna corporis*).

Η εξωτερική τυπική συνταγματικότητα αναφέρεται στην ίδια την υπόσταση του νόμου η οποία ταυτίζεται με τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η **ουσιαστική** συνταγματικότητα αναφέρεται στο περιεχόμενο του νόμου, το οποίο δεν πρέπει να αντίκειται στο Σύνταγμα. Πρόκειται για έλεγχο μη αντίθεσης του νόμου προς τις ουσιαστικές διατάξεις του Συντάγματος. Κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων τα δικαστήρια δεσμεύονται από την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών και κατά συνέπεια μπορούν να εξετάζουν μόνον την εναρμόνιση των νόμων με το Σύνταγμα και όχι τη σκοπιμότητά τους. Η ορθότητα των επιλογών του νομοθέτη είναι δικαστικά ανέλεγκτη όπως επίσης και η σκοπιμότητά τους.

A.9 Προληπτικός και κατασταλτικός έλεγχος

Η ανωτέρω διάκριση σχετίζεται με το χρονικό σημείο, κατά το οποίο πραγματώνεται ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Ειδικότερα:

(α) **Ο προληπτικός έλεγχος**, ασκείται από τα όργανα που συμπράττουν στη νομοθετική διαδικασία και διακρίνεται σε κοινοβουλευτικό έλεγχο και έλεγχο από τον αρχηγό του κράτους. Ο προληπτικός έλεγχος εκτείνεται στην εσωτερική τυπική συνταγματικότητα και στην ουσιαστική αντισυνταγματικότητα των υπό ψήφιση σχεδίων και προτάσεων νόμων.

(β) **Ο κατασταλτικός έλεγχος** ταυτίζεται με τον δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, ο οποίος προβλέπεται στο άρθρο 93 παρ. 4 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο, «Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα».

A.10 Τα χαρακτηριστικά του δικαστικού ελέγχου συνταγματικότητας του νόμου

Από τη διάταξη του άρθρου 93 παρ. 4 του Συντάγματος προκύπτουν τα ακόλουθα τρία Βασικά χαρακτηριστικά του μελετώμενου δικαστικού ελέγχου:

(α) Ο έλεγχος είναι **διάχυτος**, δηλαδή αρμόδια είναι όλα τα δικαστήρια στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας τους, ανεξαρτήτως βαθμού και κλάδου. Δηλαδή, δεν είναι συγκεντρωτικός, υπό την έννοια ότι ένα και μόνο δικαστήριο είναι αρμόδιο να επιλύει τα σχετικά ζητήματα.

(β) Ο έλεγχος είναι **παρεμπιπτόν**, δεν αποτελεί δηλαδή το κύριο αντικείμενο μιας ειδικής δίκης για την αντισυνταγματικότητα, αλλά διενεργείται από το δικαστήριο που εξετάζει εκκρεμή ενώπιον του υπόθεση. Επίσης δεν διενεργείται ανεξάρτητα από την υπό κρίση διαφορά ή υπόθεση.

(γ) Ο έλεγχος είναι **συγκεκριμένος** υπό διπλή έννοια, δηλαδή αφενός μεν κρίνεται η αντισυνταγματικότητα της συγκεκριμένης διάταξης που καλείται να εφαρμοστεί το δικαστήριο και η οποία είναι κρίσιμη για την επίλυση της διαφοράς και όχι το σύνολο του εφαρμοστέου νόμου και αφετέρου πραγματοποιείται συνταγματική ερμηνεία, ενόψει της εφαρμοστέα διάταξης και των πραγματικών περιστατικών που εξετάζει το δικαστήριο.

Μετά την αναθεώρηση του 2001 στο άρθρο 100 του Συντάγματος 1975/ α7 1986 προστέθηκε νέα παράγραφος 5. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, όταν τμήμα Ανώτατου Δικαστηρίου (του Αρείου Πάγου, του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου) διαπιστώσει πρόβλημα αντισυνταγματικότητας, οφείλει να παραπέμψει την υπόθεση στην οικεία ολομέλεια. Με τη ρύθμιση αυτή τα τμήματα δεν απεκδύονται τη αρμοδιότητα τους για τον έλεγχο της αντισυνταγματικότητας των εφαρμοστέων διατάξεων. Ο έλεγχος αυτός διατηρείται υπό την ακόλουθη έννοια. Αν η ερευνώμενη διάταξη κριθεί συνταγματική ή έχει ήδη κριθεί αντισυνταγματική με προηγούμενη απόφαση του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου ή της ολομέλειας του οικείου ανώτατου δικαστηρίου, δεν τίθεται ζήτημα παραπομπής (στην ολομέλεια). Η υποχρέωση δημιουργείται μόνον, εφόσον το τμήμα αχθεί στο συμπέρασμα (ομοφώνως ή κατά πλειοψηφία) για πρώτη φορά ότι η εφαρμοστέα διάταξη αντίκειται στο Σύνταγμα.

Εξαιρεση από τον κανόνα του διάχυτου ελέγχου συνιστά ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο. Το δικαστήριο αυτό είναι αρμόδιο, σύμφωνα με το άρθρο 100 παρ. 1 περ. ε του Συντάγματος, να

αποφαίνεται επί Της ουσιαστικής αντισυνταγματικότητας ή της έννοιας διάταξης τυπικού νόμου, όταν εκδόθηκαν αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ο δικαστής δεν ελέγχει τον νόμο από την πλευρά της σκοπιμότητας. Περιορίζεται σε νομικό έλεγχο. Η ορθότητα των επιλογών του νομοθέτη δεν ελέγχεται από τον δικαστή, ο οποίος δεσμεύεται από την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών και των εξουσιών (άρθρο 26 του Συντάγματος).

Σύμφωνα με την αρχή της σύμφωνης κατά το Σύνταγμα ερμηνείας των νόμων, ο νόμοι δεν κηρύσσεται αντισυνταγματικό, όταν υπάρχει δυνατότητα να ερμηνευθεί με τρόπο σύμφωνο με το Σύνταγμα. Η ερμηνευτική αυτή μέθοδος συμβάλλει στην αποφυγή κήρυξης κανόνων ως αντισυνταγματικών, συνιστά δε το ύστατο βήμα πριν από τη σχετική κρίση.

Η εφαρμογή νομοθετικής διάταξη νόμου από τα όργανα του Δημοσίου και των ΝΠΔΔ, αντικείμενης στο Σύνταγμα ή στο κοινοτικό δίκαιο, γεννά αστική ευθύνη των οργάνων τους.

A.11 Οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας του νόμου

Ο νόμος που αντίκειται στο Σύνταγμα κηρύσσεται ανίσχυρος. Τούτο σημαίνει ότι ο αντισυνταγματικός νόμος δεν εφαρμόζεται από το δικαστήριο στη συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά δεν εξαφανίζεται από την έννομη τάξη. Πρόκειται για έναν νόμο, ο οποίος εφαρμόζεται από όλα τα άλλα δικαστήρια και εξακολουθεί να ισχύει, όταν θεωρείται συνταγματικός από αυτά. Κατ' εξαίρεση ο νόμος εξοβελίζεται από την έννομη τάξη, όταν κηρυχθεί αντισυνταγματικός από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, κατ' ενάσκηση της αρμοδιότητας που προβλέπεται στο άρθρο 100 παρ. 1 περ. στ' του Συντάγματος. Στην περίπτωση αυτή στην κήρυξη της αντισυνταγματικότητας μπορεί να προσδοθεί αναδρομικότητα (άρθρο 100 παρ. 4 Σ). Δηλαδή, ο αντισυνταγματικός νόμος θεωρείται νομικώς ανύπαρκτος αναδρομικά, από τον χρόνο της έκδοσής του και όχι μόνο για το μέλλον.

Ότι ισχύει για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων ισχύει και για τον έλεγχο της ουσιαστικής συμβατότητας των νόμων προς άλλους υπέρτερους κανόνες του διεθνούς και του κοινοτικού δικαίου καθώς και (προς) τους νόμους αυξημένης τυπικής ισχύος. "Όταν διαπιστώνεται η αντίθεση εθνικής διάταξης προς το κοινοτικό, το διεθνές δίκαιο ή άλλους νόμους αυξημένης τυπικής ισχύος, τα δικαστήρια είναι υποχρεωμένα να μην την εφαρμόζουν.

A.12 Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο

Δικαστήριο, αρμόδιο για τον ευθύ συνταγματικό έλεγχο των νόμων, με αρμοδιότητα την ακύρωσή τους έναντι όλων, είναι το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο. Η αρμοδιότητα αυτή του παραπάνω δικαστηρίου συνιστά εξαίρεση του συστήματος του διάχυτου δικαστικού ελέγχου της αντισυνταγματικότητας των νόμων. Σε αντίθεση με τα υπόλοιπα δικαστήρια ο έλεγχος της αντισυνταγματικότητας που ενεργείται από το ΑΕΔ είναι συγκεντρωτικός (όχι διάχυτος), και ευθύς (όχι παρεμπιπτων).

Πράγματι, εκτός από τα κοινά δικαστήρια, που είναι υποχρεωμένα αυτεπάγγελα ή κατόπιν υποβολής σχετικής ένστασης αντισυνταγματικότητας να προβαίνουν στον σχετικό έλεγχο, το Σύνταγμα προβλέπει στο άρθρο 100 παρ. 1 περ. ότι στην αρμοδιότητα του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου υπάγεται και η άρση ης αμφισβήτησης περί της ουσιαστικής αντισυνταγματικότητας ή της έννοιας διάταξης τυπικού νόμου, υπό τον όρο ότι εκδόθηκαν επ' αυτών αντίθετες αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων (του Αρείου Πάγου, του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Ελεγκτικού Συνεδρίου), ανεξάρτητα εάν οι σχετικές αποφάσεις που πρόκειται να εκδοθούν ή εκδόθηκαν αφορούν την ίδια υπόθεση μεταξύ των ίδιων διαδίκων. Η διάταξη του τυπικού νόμου θα πρέπει να είναι η ίδια. Στον όρο «τυπικός νόμος» περιλαμβάνεται κάθε πράξη του νομοθετικού οργάνου, αποκλεισμένων των κανονιστικών διοικητικών πράξεων. Το ΑΕΔ δεν είναι αρμόδιο για τη συμβατότητα των διατάξεων τυπικών νόμων με άλλες υπέρτερης τυπικής ισχύος.

Τα θέματα της οργάνωσης και της λειτουργίας του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου ρυθμίζονται με τον Ν. 345/1976 που κύρωσε τον Κώδικα για το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο. Το ΑΕΔ είναι μόνιμο και διαρκές. Δεν συγκροτείται κάθε φορά για να εκδικάσει ορισμένη διαφορά. Οι αποφάσεις του είναι αμετάκλητες. Αποτελείται από μέλη άλλων δικαστηρίων και καθηγητές των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της χώρας. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 100 παρ. 2 του Συντάγματος, το Δικαστήριο συγκροτείται από τους Προέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου καθώς και τέσσερις (4) συμβούλους της επικρατείας και τέσσερις (4) αρεοπαγίτες, που ορίζονται με κλήρωση κάθε δύο (2) χρόνια. Όταν το Δικαστήριο ασκεί τι αρμοδιότητές του για την άρση είτε των συγκρούσεων είτε της αμφισβήτησης για την ουσιαστική συνταγματικότητα ή την έννοια διάταξης τυπικού νόμου, μετέχουν στη σύνθεσή του και δύο καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των ελληνικών

πανεπιστημίων.

Εκτός από τον Άρειο Πάγο , έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων διενεργούν και η Βουλή, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και άλλα κρατικά όργανα, ιδίως δε τα όργανα της διοίκησης.

Ειδικότερα:

(α) Η Βουλή, ύστερα από πρόταση του Προέδρου της Βουλής, Βουλευτή ή μέλους της Κυβέρνησης, αποφασίζει για τη συνταγματικότητα νομοσχεδίου ή πρόταση νόμου.

(β) Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ενεργεί έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων, όταν αναπέμπει νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου, σύμφωνα με όσα ορίζει το άρθρο 42 του Συντάγματος.

(γ) Οι διοικητικοί υπάλληλοι, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, ασκούν έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων. Η παραπάνω υποχρέωσή τους προκύπτει, εκτός όσων αναφέρθηκαν και από το άρθρο 50 του Συντάγματος.

Έλεγχο συνταγματικότητας ασκεί και το Ελεγκτικό Συνέδριο στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του να γνωμοδοτεί επί των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων, σύμφωνα με το άρθρο 98 παρ. 1 περ. γ" του Συντάγματος. Η γνωμοδότηση περιλαμβάνει έλεγχο τόσο της τυπικής όσο και της ουσιαστικής αντισυνταγματικότητας. Επίσης, κατ' επιταγή του άρθρου 98 παρ. 1 περ. Β" του Συντάγματος, το Ελεγκτικό Συνέδριο σε επίπεδο κλιμακίου και, μετά από αίτηση ανακλήσεως, (σε επίπεδο) τμήματος, διενεργεί υποχρεωτικό προληπτικό έλεγχο

B. ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Εκτός από τις βασικές κατηγορίες του νόμου, τον ουσιαστικό και τον τυπικό στις οποίες αναφερθήκαμε, υπάρχουν και ειδικότερες κατηγορίες: Οι νόμοι –μέτρα, οι ατομικοί νόμοι, οι νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος, εφ' άπαξ νόμοι, οι εκτελεστικοί νόμοι, οι οργανικοί νόμοι, οι δημοψηφισματικοί νόμοι και οι νόμοι πλαίσιο.

B.1 «Ατομικοί νόμοι» και «νόμοι- μέτρα»

Σε ορισμένες περιπτώσεις θεσπίζονται τυπικοί νόμοι που δεν έχουν περιεχόμενο γενικό και αφηρημένο. Πρόκειται για τους λεγόμενους **ατομικούς νόμους** ,στο πεδίο εφαρμογής των οποίων εμπίπτει ένα η περισσότερα , πάντοτε συγκεκριμένα πρόσωπα . δηλαδή η θεσπιζόμενη ρύθμιση δεν έχει γενικό χαρακτήρα . παράδειγμα ατομικού νόμου συνιστά νόμος , με τον οποίο απονέμεται σύνταξη σε συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο, το οποίο διαφορετικά δεν θα θεμελιώνε συνταξιοδοτικό δικαίωμα.

Άλλη περίπτωση νόμων, στο πεδίο εφαρμογής των οποίων εμπίπτει μια συγκεκριμένη κατάσταση με κριτήριο για παράδειγμα τη χρονική στιγμή ή την περιοχή , είναι οι καλούμενοι **νόμοι-μέτρα** (πχ νόμοι για την αντιμετώπιση των συνεπειών μιας φυσικής καταστροφής σε μια αγροτική περιοχή).

Οι παραπάνω περιπτώσεις είναι δυνατόν να εγείρουν ζητήματα αντισυνταγματικότητας, ιδίως παράβασης των διατάξεων των άρθρων 4 παρ.1 και 26 του συντάγματος . Τούτο , διότι η διαφορετική αντιμετώπιση με νόμο συγκεκριμένων περιπτώσεων προσκρούει στην αρχή της αναλογικής ή διαφοροποιητικής ισότητας που επιβάλλει την όμοια αντιμετώπιση ομοίων περιστατικών.

B.2 Οι εκτελεστικοί νόμοι του συντάγματος

Εκτελεστικοί νόμοι είναι εκείνοι ,την έκδοση των οποίων ρητά προβλέπουν συνταγματικές διατάξεις για την εξειδίκευση συμπλήρωση ή εφαρμογή του κανονιστικού περιεχομένου τους . Πρόκειται για νόμους που εκδίδονται για την εφαρμογή του συντάγματος . Στην περίπτωση που δεν εκδοθούν οι παραπάνω νόμοι, δεν προβλέπεται κύρωση προς εξαναγκασμό της νομοθετικής εξουσίας . Αν το σύνταγμα προβλέπει την έκδοση εφάπαξ εκτελεστικού νόμου , τότε ο νόμος αυτός περιβάλλεται με αυξημένη τυπική ισχύ , η δε κατάργηση ή τροποποίηση του μπορεί να γίνει μόνο με αναθεώρηση του συντάγματος.

Μεταξύ των εκτελεστικών νόμων περιλαμβάνονται και εκείνοι που ρυθμίζουν την άσκηση ή τον περιορισμό των συνταγματικών δικαιωμάτων. Το σύνταγμα δεν ρυθμίζει διεξοδικά τον τρόπο άσκησης των τελευταίων, παραπέμποντας για τις επιμέρους λεπτομέρειες στον νομοθέτη . η παράλειψη κατάρτισης όμως των

σχετικών εκτελεστικών διατάξεων δεν παρεμποδίζει την εφαρμογή των συνταγματικών κανόνων που κατοχυρώνουν ατομικά δικαιώματα.

B.3 Οι οργανικοί νόμοι

Μια ιδιαίτερη κατηγορία εκτελεστικών νόμων αποτελούν οι **οργανωτικοί ή οργανικοί νόμοι**, με τους οποίους ρυθμίζεται ο τρόπος συγκρότησης και λειτουργίας των (ιδίως των άμεσων) οργάνων του κράτους . Οι οργανικοί νόμοι δεν πρέπει από την φύση τους να υπόκεινται σε συχνές μεταβολές , ενώ δεν μπορούν να καταργηθούν παρά μόνο με ταυτόχρονη αντικατάστασή τους , γιατί διαφορετικά θα παρακωλύονταν η νόμιμη συγκρότηση και λειτουργία των άμεσων οργάνων του κράτους.

Τέτοιοι είναι οι νόμοι περί της χορηγίας του προέδρου της δημοκρατίας , της λειτουργίας των υπηρεσιών της προεδρίας της δημοκρατίας ,ο εκλογικός νόμος καθώς και οι νόμοι του υπουργικού συμβουλίου ,διορισμού και υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών ,του ανώτατου ειδικού δικαστηρίου ,του συμβουλίου της επικρατείας και του ελεγκτικού συνεδρίου.

B.4 Οι εφάπαξ νόμοι και οι νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος

Στο άρθρο 107 του συντάγματος προβλέπονται :

(α) Οι **εφάπαξ νόμοι**, τυπικοί νόμοι που εκδίδονται μόνο μια φορά. Τέτοιος είναι ο νόμος για τον καθορισμό των όρων και της διαδικασίας αναθεώρησης, κατάργησης ή λύσης εγκριτικών διοικητικών πράξεων ή διοικητικών συμβάσεων της δικτατορίας και αυτοί που αφορούν τη νηολόγηση πλοίων με ελληνική σημαία .(άρθρο 107 παρ.2)

(β) Οι **νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος** που θεσπίστηκαν πριν από την 21^η Απριλίου 1967 και έχουν ως αντικείμενο την προστασία των κεφαλαίων που στο εξωτερικό για επένδυση στην Ελλάδα (107 παρ.1).

Η ύπαρξη των ως άνω νόμων διασπά τη γενική ρύθμιση του συντάγματος περί των νόμων. Η κατάργηση, αντικατάσταση, τροποποίηση των διατάξεων τους μπορεί να γίνει μόνο με αναθεώρηση του συντάγματος.

B.5 Νόμοι πλαίσιο

Νόμοι πλαίσιο είναι νόμοι των οποίων η έκδοση προβλέπεται στο άρθρο 43 §4 Σ. Οι νόμοι αυτοί ψηφίζονται πάντοτε από την Ολομέλεια της Βουλής, δίνουν γενικές κατευθύνσεις και χαράσσουν γενικές ρυθμίσεις, ενώ παρέχουν

εξουσιοδοτήσεις για την έκδοση κανονιστικών προεδρικών διαταγμάτων, γενικής εξουσιοδότησης, για την ρύθμιση των επιμέρους θεμάτων.

B.6 Δημοψηφισματικοί νόμοι

Μια τελευταία κατηγορία νόμων που θα παρατεθεί είναι οι **δημοψηφισματικοί νόμοι**. Οι μέσω δημοψηφισμάτων (άρθρο 44 παρ. 2 Σ) άσκηση από το εκλογικό σώμα νομοθετικής εξουσίας έθεσε το ζήτημα της τυπικής ισχύος των παραγομένων με τη δημοψηφισματική διαδικασία κανόνων δικαίου. Τον καθορισμό της τυπικής αυτής δύναμης διεκδικούν δυο θεωρίες, η θεωρία της τυπικής υπεροχής και εκείνη της τυπικής ισοδυναμίας. Σύμφωνα με τη θεωρία της υπεροχής οι δημοψηφισματικοί κανόνες έχουν αυξημένη τυπική δύναμη απέναντι στους κοινοβουλευτικούς. Ενώ σύμφωνα με την θεωρία της τυπικής ισοδυναμίας, οι δημοψηφισματικοί νόμοι δεν υπερέχουν, αλλά έχουν την ίδια τυπική δύναμη με τους «κοινούς» νόμους του κοινοβουλίου.

B.7 Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου

Κανόνες δικαίου θεσπίζονται και με Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ). Αρμόδιο όργανο για την έκδοση ΠΝΠ είναι το σύνθετο όργανο που αποτελείται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας και το υπουργικό συμβούλιο. Δηλαδή, οι ΠΝΠ εκδίδονται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας ύστερα από πρόταση (και με την προσυπογραφή) του υπουργικού συμβουλίου .

Οι ΠΝΠ αποκτούν υπόσταση από τη δημοσίευση τους στην εφημερίδα της κυβερνήσεως . εκδίδονται στο πλαίσιο του δικαίου της ανάγκης για την αντιμετώπιση εξαιρετικώς επειγουσών και απρόβλεπτων περιπτώσεων . πρόκειται για πράξεις που έχουν ισχύ τυπικού νόμου . υποβάλλονται στην ολομέλεια της βουλής για κύρωση , εάν η βουλή βρίσκεται σε σύνοδο μέσα σε σαράντα (40) ημέρες από την σύγκληση της βουλής σε σύνοδο . αν δεν υποβληθούν για κύρωση μέσα στις προηγούμενες προθεσμίες ή αν υποβληθούν άλλα δεν εγκριθούν από τη βουλή μέσα στις προηγούμενες προθεσμίες ή αν υποβληθούν άλλα δεν εγκριθούν από τη βουλή μέσα σε τρεις μήνες , δηλαδή για τον εφεξής χρόνο και όχι αναδρομικά . μετά την πάροδο των παραπάνω προθεσμιών είτε η ΠΝΠ θα κυρωθεί και θα ισχύσει εφεξής ως τυπικός νόμος ή παύει να ισχύει *ex nunc* . συνεπώς , η ΠΝΠ για το μεσολαβούν διάστημα δεν παύει να ισχύει και η ισχύς της δεν ανατρέπεται. Η ανατροπή των έννομων αποτελεσμάτων της μπορεί να γίνει με έκδοση τυπικού νόμου που έχει αναδρομική ισχύ.

Το νομοσχέδιο περί κύρωσης των ΠΝΠ ψηφίζεται μόνο από την ολομέλεια της βουλής.

Η έκδοση των παραπάνω πράξεων είναι νόμιμη , εφόσον συντρέχει πράγματι ανάγκη ρύθμισης του θέματος ή της κατάστασης που αιφνιδίως έχει δημιουργηθεί . Οι παραπάνω πράξεις πρέπει να δημοσιεύονται στην εφημερίδα της κυβέρνησης .

Η έκδοση των ΠΝΠ αποβλέπει στην θέσπιση κανόνων δικαίου, τους οποίους θα έπρεπε να ψηφίσει η βουλή ως συντεταγμένο όργανο. Ως εκ τούτου , οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου , ως νομοθετικές πράξεις , έχουν ισχύ ισοδύναμη με τους τυπικούς νόμους και προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του συμβουλίου της επικρατείας.

B.8 Οι κανονιστικές πράξεις της διοίκησης

Νομοθετική εξουσιοδότηση καλείται η ανάθεση, με διάταξη τυπικού νόμου από τον νομοθέτη σε ορισμένο διοικητικό όργανο της εξουσίας (αρμοδιότητας) να θεσπίζει απρόσωπους κανόνες δικαίου που ιδρύουν νέα δικαιώματα ή και υποχρεώσεις για τους ενδιαφερομένους, μέσα στα όρια που τάσσει η σχετική εξουσιοδοτική διάταξη

Αυτόνομη ή πρωτογενής κανονιστική αρμοδιότητα καλείται η απευθείας από το Σύνταγμα ανατεθειμένη στην εκτελεστική εξουσία αρμοδιότητα να θεσπίζει άμεσα και χωρίς τη μεσολάβηση του κοινού νομοθέτη κανόνες δικαίου με διοικητική πράξη. Στην παραπάνω αρμοδιότητα εντάσσεται η έκδοση των εκτελεστικών προεδρικών διαταγμάτων (άρθρο 43 παρ. 1 Σ) και των αποφάσεων του Πρωθυπουργού και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού για τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων των Υπουργών Χωρίς χαρτοφυλάκιο και των Υφυπουργών αντιστοίχως (άρθρο 83 παρ. 1 και 2 Σ).

Το Σύνταγμα ρυθμίζει στο άρθρο 43 το ζήτημα της νομοθετικής εξουσιοδότησης, η οποία ασκείται είτε με κανονιστικά προεδρικά διατάγματα, δηλαδή με πράξεις του Προέδρου της Δημοκρατίας, είτε με κανονιστικές πράξεις άλλων οργάνων της διοίκησης.

Η συνθηδέστερη μορφή νομοθετικής εξουσιοδότησης είναι αυτή που προβλέπεται στο άρθρο 43 παρ: 2 εδ. α του Συντάγματος. Η εξουσιοδότηση αυτή πρέπει να είναι **ειδική**, δηλαδή να προσδιορίζονται ρητά και συγκεκριμένα με αυτήν τα προς ρύθμιση θέματα. Πρέπει επίσης να είναι και **ορισμένη**, δηλαδή να περιλαμβάνει τα κριτήρια, τι αρχές και τι κατευθύνσεις, εντός του πλαισίου των οποίων θα θεσπιστεί από τη διοίκηση η κανονιστική ρύθμιση.

Φορέας της νομοθετικής εξουσιοδότησης είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος καθίσταται αρμόδιος για την έκδοση κανονιστικών διαταγμάτων. Τα κανονιστικά προεδρικά διατάγματα εκδίδονται μετά από πρόταση του αρμόδιου Υπουργού και περιέχουν γενικούς και αφηρημένους κανόνες δικαίου. Δηλαδή η

πρωτοβουλία για την έκδοση του κανονιστικού διατάγματος ανήκει στον αρμόδια υπουργό. Είναι επιτρεπτό η έκδοση κανονιστικού διατάγματα να προτείνεται και από υφυπουργό, μολονότι η εξουσιοδότηση αναφέρεται σε υπουργό, στην περίπτωση που ο τελευταίος ανέθεσε (με κοινή απόφαση με τον Πρωθυπουργό) τη σχετική αρμοδιότητα στον υφυπουργό. Εάν η εξουσιοδότηση δεν αναφέρει πρόταση ποίου υπουργού θα εκδίδεται το διάταγμα, αρμόδιοι είναι ο καθ' ύλην αρμόδιος υπουργός, στο υπουργείο του οποίου ανήκει το θέμα που ρυθμίζεται.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 95 παρ. 1 περ. δ' Συντάγματος τα κανονιστικά προεδρικά διατάγματα υπόκεινται προ της υπογραφής τους σε έλεγχο νομιμότητας από το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο εκδίδει σχετικό πρακτικό. Η επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων από το Συμβούλιο της Επικρατείας συνιστά ουσιώδη τύπο της οικείας διαδικασίας. Αν η παραπάνω επεξεργασία παραλειφθεί, τότε το διάταγμα καθίσταται ακυρωτέο λόγω παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας εξετάζει τη νομοτεχνική αρτιότητα, τη νομιμότητα και τη συνταγματικότητα του σχεδίου διατάγματος. Η επεξεργασία συνιστά μορφή γνωμοδότησης. Ο υπουργός υποχρεούται να υποβάλει στο Συμβούλιο για επεξεργασία το κείμενο του σχεδίου διατάγματος. Όμως, η γνωμοδότηση δεν υποχρεώνει τον υπουργό και δεν καθίσταται νομικά άκυρο το διάταγμα στην περίπτωση που η διοίκηση δεν συμμορφώνεται με τις παρατηρήσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Αν και πρέπει να σημειωθεί ότι η διοίκηση κατά κανόνα συμμορφώνεται με τις παρατηρήσεις αυτές. Μετά την επεξεργασία του διατάγματος από το Συμβούλιο της Επικρατείας, ο Πρόεδρος Της Δημοκρατίας είναι υποχρεωμένος να δημοσιεύσει το κανονιστικό διάταγμα. Η αρμοδιότητά του αυτή είναι δέσμια, δηλαδή δεν ασκείται κατά διακριτική ευχέρεια.

Τα κανονιστικά προεδρικά διατάγματα υπογράφονται και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, όπως ορίζεται ρητά στο άρθρο 35 παρ. 1 του Συντάγματος. Σύμφωνα με συνταγματικής περιωπής αρχή που συνάγεται από το άρθρο 42 σε συνδυασμό με το άρθρο 35 παρ. 1 του Συντάγματος, όλες οι κανονιστικές πράξεις της Διοίκησης πρέπει να δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Εξαιρούνται οι περιπτώσεις εκείνες που αφορούν απόρρητο ή για τις οποίες προβλέπεται από τον νόμο άλλοι, ισοδύναμοι τρόποι δημοσίευσης.

Τα κανονιστικά διατάγματα αρχίζουν να ισχύουν από την ημέρα δημοσίευσης τους στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, εκτός εάν ορίζεται σε αυτά άλλη, μεταγενέστερη ημερομηνία. Τα διατάγματα έχουν αναδρομική ισχύ, εφόσον αυτό προβλέπεται ρητώς από τον εξουσιοδοτικό νόμο και δεν προσκρούει σε συνταγματική

ή άλλη ανώτερης τυπικής ισχύος (π.χ. ΕΣΔΑ) διάταξη.

Όταν εκδίδεται διάταγμα με Βάση εξουσιοδότηση που περιέχει ανατρεπτική προθεσμία, η προθεσμία που τίθεται στο διάταγμα για την έναρξη της ουσιαστικής ισχύος του δεν μπορεί να υπερβαίνει το όριο της προθεσμίας του εξουσιοδοτικού νόμου. Τούτο, διότι σε διαφορετική περίπτωση παραβιάζεται η ανατρεπτική προθεσμία, μέσα στην οποία πρέπει να αρχίσει η ουσιαστική ισχύς του διατάγματος.

Στην περίπτωση, κατά την οποία σε έναν νόμο δεν προβλέπεται η έκδοση διατάγματος ή άλλης πράξης για τη ρύθμιση λεπτομερειών του θέματος που ρύθμισε ο νομοθέτης, δηλαδή λείπει σχετική εξουσιοδότηση προς τη διοίκηση, τότε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να εκδώσει, ύστερα από πρόταση του αρμόδιου υπουργού, κανονιστικό διάταγμα για τη θέσπιση των αναγκαίων συμπληρωματικών κανόνων, ώστε να καταστεί δυνατή η εφαρμογή του νόμου αυτού (άρθρο 43 παρ. 1 Σ).

Με τα εκτελεστικά κανονιστικά διατάγματα της παρ. 1 του άρθρου 43 Σ, ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες για την εκτέλεση των νόμων. Τα διατάγματα αυτά τελούν σε άμεση συνάρτηση με το περιεχόμενο των νόμων αυτών και υπόκεινται επίσης στην προηγούμενη γνωμοδοτική επεξεργασία του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η νομοθετική εξουσιοδότηση παρέχεται κατ' αρχήν στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και όχι σε άλλα όργανα. Εξαιρετικά στο εδ. Β' της παρ. 2 του άρθρου 43 Σ προβλέπεται η έκδοση κανονιστικών πράξεων Βάσει εξουσιοδότησης και προς άλλα διοικητικά όργανα, προκειμένου, για θέματα ειδικότερα, τοπικού ενδιαφέροντος, τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα.

Ειδικότερα είναι τα θέματα εκείνα, το αντικείμενο των οποίων συνιστά μερικότερη περίπτωση του θέματος που αποτελεί κύριο αντικείμενο τη νομοθετικής ρύθμισης. Τα ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος δεν έχουν χαρακτήρα τοπικό ή τεχνικό ή λεπτομερειακό. Άλλα όργανα της διοίκησης είναι οι υπουργοί κατά μονάς ή από κοινού, όταν εκδίδουν κοινές υπουργικές αποφάσεις (ΚΥΑ), οι πράξεις του Υπουργικού Συμβουλίου (ΠΥΣ), οι αποφάσεις των ΟΤΑ και άλλων ΝΠΔΔ, καθώς επίσης και άλλων νομικών προσώπων που ναι μεν διέπονται από το ιδιωτικό δίκαιο ως προς την οργάνωσα και λειτουργία τους, ασκούν όμως δημόσια εξουσία ως προς ορισμένες αρμοδιότητές τους.

Εξουσιοδότηση μπορεί να δίδεται στο Υπουργικό Συμβούλιο τόσο για να προτείνει την έκδοση διατάγματος όσο και να εκδώσει πράξη υπουργικού συμβουλίου. Ο καθ' ύλην αρμόδιος υπουργός, μέλος του παραπάνω συλλογικού οργάνου, δεν επιτρέπεται να κάνει μόνος του Χρήση της εξουσιοδότησης.

Οι κανονιστικές πράξεις των λοιπών διοικητικών οργάνων της διοίκησης δεν

υπόκεινται σε επεξεργασία από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Η διοίκηση δεν υποχρεούται να εκδώσει κανονιστικές πράξεις, παρά μόνον όταν η υποχρέωση αυτή προβλέπεται ρητώς από τις εξουσιοδοτικές διατάξεις ή όταν με την παράλειψη έκδοσης της κανονιστικής πράξης παραβιάζονται ατομικά δικαιώματα ή κοινοτικοί κανόνες. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις δεν μπορεί να εξαναγκαστεί η κανονιστικώς δρώσα διοίκηση να εκδώσει κανονιστικές πράξεις.

Οι κανονιστικές πράξεις μπορούν να εκδίδονται βάσει της ίδιας εξουσιοδότησης επανειλημμένως, εκτός εάν αναφέρεται στην εξουσιοδοτική διάταξη ότι θα εκδοθούν εφάπαξ.

Οι εξουσιοδοτικοί νόμοι δεν είναι απαραίτητο να περιέχουν ορισμένη προθεσμία για την έκδοση κανονιστικών πράξεων. Κατ' εξαίρεση, για να είναι έγκυρη η εξουσιοδότηση που περιέχεται σε νόμο-πλαίσιο πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 4 Σ, να τίθενται και χρονικά όρια για τη χρήση της. Δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης θέματα, τα οποία εξαιρούνται δυνάμει συνταγματικών διατάξεων. Τέτοιες εξαιρέσεις προβλέπονται στα άρθρα 27, 28 παρ. 2 και παρ. 3, 33 παρ. 3 και 36 παρ. 2 και 4, 47 παρ. 3, 51 παρ. 1, 54 παρ. 1, 77, 78 και 79 Σ.

Ο κανονιστικός νομοθέτης οφείλει κατά την έκδοση των κανονιστικών πράξεων, να μην παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, που προστατεύεται από το Σύνταγμα όσο και το κοινοτικό δίκαιο.

Οι κανονιστικές πράξεις καταργούνται ή τροποποιούνται με νεότερες (κανονιστικές) πράξεις που εκδίδονται δυνάμει της ίδιας εξουσιοδοτικής διάταξης. Επίσης τροποποιούνται και με μεταγενέστερου τυπικούς νόμους ή κανονιστικές πράξεις, οι οποίες στηρίζονται σε μεταγενέστερη νομοθετική εξουσιοδότηση που αναφέρεται στο ίδιο αντικείμενο. Τα εκτελεστικά διατάγματα του άρθρου 43 παρ. 1 του Συντάγματος μπορούν να καταργηθούν με νεότερες κανονιστικές πράξεις.

Είναι δυνατό μία κανονιστική πράξη να στηρίζεται σε περισσότερες εξουσιοδοτικές διατάξεις, αλλά αυτό επιτρέπεται μόνον εφόσον τα επιμέρους αντικείμενα συνδέονται μεταξύ τους. Σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 2 του Συντάγματος η χρήση της εξουσιοδότησης θα πρέπει να γίνεται μέσα στα όριά της. Η θέσπιση κανόνων δικαίου καθ' υπέρβαση της νομοθετικής εξουσιοδότησης αποτελεί παράβαση νόμου και ο σχετικός κανόνας κείται εκτός εξουσιοδότησης. Αντισυνταγματικό κανόνας δικαίου κείται εκτός εξουσιοδότησης.

Επίσης κανονιστικές πράξεις χωρίς νομοθετική εξουσιοδότηση πάσχουν. Έχει διαπιστωθεί σχετικώς η πρακτική έκδοσης (παράνομων) κανονιστικών πράξεων χωρίς

νομοθετική εξουσιοδότησα, οι οποίες κυρώνονται αναδρομικά με νόμο. Η παραπάνω πρακτική προσκρούει στη συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία έκδοσης των κανονιστικών πράξεων, στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών και στην αρχή της νομιμότητας. Η αναδρομική νομοθετική κύρωση κανονιστικών πράξεων που έχουν εκδοθεί χωρίς νομοθετική εξουσιοδότηση συνιστά καταστρατήγησή του Συντάγματος. Ως εκ τούτου, ο κυρωτικός νόμος ισχύει μόνο για το μέλλον.

Με την **υπεξουσιοδότηση** μεταβιβάζεται από το εξουσιοδοτημένο όργανο, με διάταξη κανονιστικής πράξης που εκδίδει, ένα μέρος της κατ' εξουσιοδότηση αρμοδιότητας σε άλλο όργανο. Η υπεξουσιοδότηση απαγορεύεται, εκτός αν προβλέπεται από την εξουσιοδοτική διάταξη. Δεν είναι νόμιμη η μεταβίβαση εξουσιοδότησης που έχει ως αντικείμενο τον καθορισμό της έναρξης της ουσιαστικής ισχύος των κανόνων που περιέχει η κατ' εξουσιοδότηση εκδιδόμενη πράξη. Με την υπεξουσιοδότηση δεν επιτρέπεται η διεύρυνση του αντικειμένου της εξουσιοδότησης. Επίσης η υπεξουσιοδότηση που προβλέπεται σε εξουσιοδοτική διάταξη τυπικού νόμου, θα πρέπει να αναφέρεται σε αντικείμενα που εμπίπτουν στο άρθρο 43 παρ. 2 εδ. Β' του Συντάγματος, προκειμένου να μην παραβιάζεται το εδ. α που προβλέπει υποχρεωτικά την έκδοση διατάγματος

Η **εξουσιοδότηση αρμοδιότητας**, εφόσον προβλέπεται από διάταξη νόμου ή κανονιστική διοικητική πράξη, επιτρέπει σε ένα διοικητικό όργανο να μεταβιβάσει με κανονιστική πράξη του, τμήμα της κατά νόμο αρμοδιότητάς του σε άλλο, συνήθως κατώτερο, όργανο, το οποίο και την ασκεί ως δική του αρμοδιότητα. Με την εξουσιοδότηση υπογραφής αντίθετα, το όργανο που εξουσιοδοτεί δεν μεταβιβάζει αρμοδιότητα, αλλά επιτρέπει, με πράξη του σε κατώτερο όργανο να υπογράψει αντ' αυτού πράξεις που εξακολουθούν να ανήκουν στην αρμοδιότητά του. Οι πράξεις, αν και φέρουν την υπογραφή του εξουσιοδοτημένου οργάνου, θεωρούνται πράξεις του οργάνου που χορήγησε την εξουσιοδότηση. Η πράξη, με την οποία παρέχεται η εξουσιοδότηση υπογραφής, έχει επίσης κανονιστικό χαρακτήρα

Με το Σύνταγμα του 1975 εισήχθη για πρώτη φορά ο θεσμός των **νόμων-πλαίσιο** (άρθρο 43 παρ. 4-5). Πρόκειται για τυπικούς νόμους που θεσπίζονται από την Ολομέλεια της Βουλής, με τους οποίους παρέχεται ευρεία εξουσιοδότηση έκδοσης κανονιστικών διαταγμάτων για τη ρύθμιση των θεμάτων που καθορίζονται στους νόμους αυτούς. Τα θέματα που αντιμετωπίζονται με τον νόμο-πλαίσιο ρυθμίζονται γενικευμένα, δηλαδή πρέπει να προσδιορίζεται το ελάχιστο περιεχόμενο του ρυθμιστέου αντικειμένου. Επίσης θα πρέπει να καθορίζονται οι Βασικές κατευθύνσεις της ρύθμισης που θα πραγματοποιηθεί. Η χρήση της σχετικής εξουσιοδότησης από την

εκτελεστική εξουσία πρέπει να γίνεται σε αποκλειστική προθεσμία που τάσσεται από τον νόμο-πλαίσιο. Διαφορετικά υφίσταται αναρμοδιότητα κατά χρόνο ως προς την έκδοση των κανονιστικών ρυθμίσεων. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 43 παρ. 5 του Συντάγματος, το κατά το άρθρο 72 παρ. 1 Συντάγματος θέματα αρμοδιότητας της Ολομέλειας της Βουλής δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εξουσιοδότησης με νόμο πλαίσιο.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας θα μπορούσαμε να σταθούμε αρχικά στον ορισμό της έννοιας του νόμου, **ο νόμος είναι το ειδικά προσδιοριζόμενο και σε ένα ή περισσότερα θέματα αναφερόμενο σύνολο κανόνων δικαίου**, το οποίο έχει ψηφιστεί από τη βουλή και έχει εκδοθεί και δημοσιευτεί σύμφωνα με την προβλεπόμενη από το σύνταγμα διαδικασία.

Έπειτα συνάγεται από τα προλεχθέντα ότι ο **νόμος** από οντολογική άποψη αποτελεί **σύνολο κανόνων δικαίου** καθώς επίσης και ότι η λέξη νόμος αποτελεί τεχνικό νομικό όρο.

Με τη λέξη νόμος προσδιορίζεται η προέλευση του κανόνα δικαίου. Άρα ο νόμος προέρχεται από τα κοινοβούλιο αφού αποτελεί απόφαση της βουλής. Ακόμη με τη λέξη νόμος αποδίδονται κανόνες δικαίου που κατέχουν συγκεκριμένη θέση στην ιεραρχία της έννομης τάξης. Επιπρόσθετα το περιεχόμενο του όρου νόμος μπορεί να ναι οποιοδήποτε.

Κλείνοντας πρέπει να τονίσουμε ότι **είδη νόμων** αποτελούν: οι **εκτελεστικοί νόμοι**, οι **νόμοι μέτρα**, οι **οργανικοί νόμοι**, οι **εφάπαξ νόμοι**, οι **νόμοι αυξημένης τυπικής δύναμης**, οι **δημοψηφισματικοί νόμοι** καθώς και οι **νόμοι πλαίσιο**.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Συγκεφαλαιώνοντας νόμος είναι γενικά η συνήθεια, το έθιμο, ο τρόπος ζωής. Με τον όρο νόμο αποδίδεται το κοινωνικά αποδεκτό πρότυπο συμπεριφοράς. Από όσα ελέχθησαν παραπάνω συνάγεται ότι στη σύγχρονη εποχή όταν χρησιμοποιούμε τη λέξη νόμος εννοούμε τον τυπικό νόμο. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονίσουμε ότι ο νόμοι διακρίνονται σε είδη, η μεγαλύτερη διάκριση είναι αυτή μεταξύ τυπικού και ουσιαστικού νόμου. Εν κατακλείδι στις σελίδες που προηγήθηκαν παρατίθενται και άλλα είδη νόμων μεταξύ των οποίων οι εκτελεστικοί νόμοι, οι νόμοι μέτρα, οι οργανικοί νόμοι καθώς και οι ατομικοί, οι εφάπαξ νόμοι και οι νόμοι αυξημένου τυπικής δύναμης καθώς επίσης και οι λεγόμενοι δημοψηφισματικοί νόμοι.

SUMMARY

Recapping, the law is generally a habit, a custom, a lifestyle. The term law is assigned the socially acceptable standard of behavior. From what has been said above is therefore concluded that in the modern era when we use the word law is meant, the typical law. At this point it is worth emphasizing that the laws are divided into types, the major distinction is that between the formal and the substantive law. In conclusion in the preceding pages listed, are stated other kinds of laws including the Executive Laws, Laws-Measures, Organic Laws, as well as the Individual, Single Laws and Laws of Elevated Formal Strength and the so-called Plebiscitary Laws.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Συνταγματικό δίκαιο Κώστας Χρυσόγονος
- Συνταγματικό δίκαιο , Εισαγωγή στο οργανωτικό μέρος Αθανασίου Γ. Ραΐκου
- Εισαγωγή στο συνταγματικό δίκαιο Φίλιππος Κ. Σπυρόπουλος
- Σύστημα συνταγματικού δικαίου Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος